

STARI ZAGREBAČKI OBIČAJI

VITEŽKA IGRA „PRSTENAC“

Zagreb, 2. siječnja. — Vitežstvo razvilo se je na europskom zapadu počam od IX. stoljeća. Vitez se borio samo na konju, pa se po tom nazivaše latinski »miles«, njemački Ritter, francuzki »chevaliers«, talijanski »cavalieri«, španjolski »caballeros«. Oružje im bijaše uz oklop, štit s grbom viteza, mač i koplje te mali bodež. Vitezovi su redovno stanovali u svojim kulama. Služba im bijaše ratna. Vitezovi posvećivahu se u mirno vrijeme i gospojinskim službama kao zaštitnici časti njihove. Vitežstvo posta dielom plemstva i rado je vidjevano na dvorovima velikaša, vladara, pače i duhovnih knezova. Svaki je vitez imao izkazati se svojim plemenitim vitežkim predjima, ako je htio, da bude primljen u red vitezova. Primanje obavljalo se je osobitom ceremonijom, naročito simboličkim udarcem mača po glavi.

U vitežtvu razvile su se razne viteške igre, t. zv. turniri. U srednjevjeknoj latinštini zvali su se turniri »torneamentum«. Na turnirima izvajane su razne ratne borbe, a dešavalo se, da je po koji suparnik i tu izgubio život. Borilo se je u dvoje ili u četvicama u posebno za to uređenim arenama. Postupalo se je tu vrlo strogo po određenim pravilima. Vitez Gottfrid de Preulby uredio je g. 1066. za turnire posebna pravila.

Pošto se je dogadjati znalo, da se je na turnirima postupalo i nečovječno, to su pape Inocent II., onda Eugen III. i napokon Aleksandar III. na lateranskom koncilu 1179. zabranili turnire, a i klericima svako prisuće na njima. Zabranjen je i crkveni pokop onima, koji bi na turnirima poginuli. Odakako je francuzki kralj Henrik II. 1559. na turniru poginuo, prestadoše turnirske borbe. Od tada su se upriličivali samo t. zv. karuseli (»carousel«), na kojima nije bilo opasnosti po život.

Neki su turniri upriličavani i lih u čast gospodja.

U nizu raznih turnirskih priredaba, nikia je svakako i viteška igra »prstenac«, koju Niemci nazivahu »Ringstechen«. O toj viteškoj igri nalazimo spomen u XV. stoljeću u gradu Thornu u Njemačkoj, nešto prije znamenite tanenberške bitke 1410. Igra je svakako daleko starija, a došla je ime po prstenu, koji je visio o svilenoj niti, a imao ga vitez u oštrom kasu na konju, skinuti kopljem. Redovno bi mlada djevojka objesila svoj prsten na nit i za nj se tad natjecahu mladići vitezovi. Koji ga je skinuo postao bi »kavalirom« djevojke, čiji bijaše prsten. Dašto često je djevojka skinuti prsten darovala pobjedniku, a često s njime i svoje srdce!

I ova liepa viteška igra snašla se je i u Zagrebu. Kako je razloženo, vidimo da je njemačkoga podrijetla. Ova se je u Zagrebu upriličavala već u XV. stoljeću, kako bi se dalo naslućivati po jednom upisu u zagrebačkim gradskim sudskim knjigama iz g. 1472. Tu je govora o nekom sukobu između nekoga Grgura i sluge Marka Mlečanina, zbog neke viteške igre kopljima (hartiludium). Držimo, da je to mogla biti samo igra »prstenac«, o kojoj potonja vre-

la jasnije govore. Dugo vremena iza toga nema u zagrebačkim spisima spomena ni o kakovoj viteškoj igri. Burna vremena i druge gradske brige staviše ju van rasporeda gradskih svečanosti. A možda se je i na toj igri dogodila kakova nesreća ili oštar spor, pak je igra dokinuta.

djivao objed za članove gradskoga magistrata. Da je te godine 1709. obnovljen stari i hvalevriedan običaj održavanja igre s kopljem, zvane »prstenac«, što se je izvodilo na pokladni utorak. Dva se je igra smatrala utjehom-veseljem gradjana a upriličena i u slavu Božju. Svađano je s tom vitežkom igrom bilo skop-

Sinjski alkar s oružjem

Tek god. 1709. imamo opet jasne i važne vijesti o viteškoj igri »prstenac«. Kad je 8. travnja rečene godine, u izvanrednom roku (na mjesto na Blaževu) održavana obnova gradskoga magistrata, te potvrđen stari gradski sudac Juraj Pozvinsky, uz pomoćnika prisjednika Marka Sumraka, zabilježio je gradski bilježnik na kraju zapisnika:

»Ove godine 1709. po milosti svemogućega Boga, i osobitoj slozi gospode suca, magistrata i občine i gradjanina, opet je zaveden hvalevriedan običaj, da sudac, na dan u oči Bogojavljenja, priredi objed za one, koje to patri. Isto tako bi posljednjega dana poklada, najme u utorak (obnovljena) vrlo častna igra kopljem (Martiludium) Persztenez, što sve služi na slavu Božju a za utjehu i probitak varoši i gradjana.«

Iz riječi ovoga upisa doznajemo, da je gradski sudac na dan Bogojavljenja (5. siječnja t. z. Sv. Tri Kralja) prire-

čano i drugo pokladno veselje. Moramo žaliti, da nijesu sačuvani gradski računi iz toga vremena, u kojima bi svakako našli i troškove, koje je grad snašao za ovu priredbu.

Od toga vremena nadalje, nije nam dosad došlo ništa u ruke, što bi se odnosilo na ovu zagrebačku vitešku igru. Možda su i tu druge gradske brige odložile ovaj stari običaj.

Slična viteška igra kod nas Hrvata je »Sinjska alka« kojoj je koljevka i stelo u Sinju u našoj kršnoj i divnoj Dalmaciji. U toj se igri natječu »alkari« na konjima, gadjajući kopljem kolut ili prsten. Pobjednik dobiva namijenjeni dar. Sinjska alka utemeljena je oko g. 1715. na spomen pobjede Turaka. Kako vidimo »Sinjska alka« je mladja od zagrebačkoga prstenca. Nijesu li Sinjani ovu igru vidili u Zagrebu i po kalupu njezinom uredili svoju vitešku igru?

Emil Laszowski